

QUIN VALOR TÉ EL VALENCIÀ PER ALS JOVES I COM HA CANVIAT AMB ELS ANYS: UN ESTUDI SOBRE ACTITUDS LINGÜÍSTIQUES

Raquel Casesnoves Ferrer
Institut Universitari de Lingüística Aplicada
Universitat Pompeu Fabra (Barcelona)

RESUM

En este article s'estudien els valors que, de manera inevitable, associem a les llengües i, concretament, a les varietats lingüístiques que de manera simbòlica, com el català, o real, com el valencià i el castellà, concorren diàriament al País Valencià. Estos valors, que en certa manera preveuen o anticipen la tria que farem en parlar o no una determinada llengua, reben el nom d'actituds lingüístiques dintre del camp de la psicologia social.

S'usa la tècnica de veus disfressades que, havent estat aplicada al País Valencià diverses vegades des que es va engegar el programa de normalització, permet veure els efectes d'este procés sobre la imatge del valencià. Els resultats dels estudis realitzats durant els anys 90 del segle passat eren tan positius que en només 15 anys la política lingüística del govern valencià havia aconseguit capgirar completament la situació i el valencià havia passat d'estar associat a la manca de cultura i de recursos econòmics a estar-ho amb les persones cultes i de gran solvència econòmica.

El nostre treball consta de dues proves realitzades de manera quasi idèntica i en una població de característiques molt semblants (joves estudiants de la ciutat de València), però en anys diferents (1998 i 2008). Això ens permet fer una comparació fiable evitant els riscos que comporta comparar estudis d'investigadors diferents. Els resultats apunten a un canvi dràstic de les actituds durant els darrers 10 anys, però no en la direcció que hauríem esperat. I això perquè els joves tot i que ja no consideren que el castellà siga la llengua de prestigi per excel·lència, el valencià ha perdut el seu valor identitari.

PARAULES CLAU: tècnica d'aparellament de veus disfressades, actituds lingüístiques, valencià, català, castellà, País Valencià.

ABSTRACT

This article examines the inherent values that are associated with languages. We will specifically focus on language variants that meet in the Valencian Country, either symbolically, as it happens with Catalan, or practically, as it happens with Valencian and Castilian. These values somewhat announce the choice we make to speak one language or another. These values are called language attitudes in the field of social psychology.

The technique of disguised voices has been used. It was used several times in the Valencian Country since the language demarginalization scheme was started so it allows to check how the scheme has influ-

enced the image of Valencian. Results of research conducted in the 1990s were positive enough to show that fifteen years of linguistic policy established by the Valencian devolved government have succeeded to turn the situation around so Valencian has changed from being associated with poor education and low revenues to be a mark of high literacy and personal financial situation.

My research comprise two different tests conducted almost identically in a population sample with very similar features, young students in the town of Valencia, but in 1998 and 2008. This allows to conduct reliable comparisons while avoiding risks incurred by comparing tests conducted by different researchers. Results point to a dramatic change in attitudes in the last ten years but in a direction other than expected. Castilian is not taken as the only prestigious language anymore but Valencian has lost its identity value.

KEYWORDS: technique of matching disguised voices, language attitudes, Valencian, Catalan, Castilian, Valencian Country

1. INTRODUCCIÓ

Un fortuït incident ocorregut a un autobús de la ciutat de Montreal (on es parlen l'anglès i el francès) ocasionarà el primer estudi sobre la percepció de les llengües. Els comentaris de dues dones angloparlants sobre el francès despertaren l'interés de Lambert, un psicòleg social, que es va adonar que el simple fet de parlar una llengua desencadena tota una sèrie d'imatges socials preconcebudes, d'estereotips (Lambert, 1986). D'esta manera s'inicia una nova línia d'investigació l'èxit de la qual radica principalment en la genialitat de la seua metodologia, que permet accedir indirectament a la percepció i desvetllar els valors associats a les llengües (Williams, 1973).

L'estudi de la percepció o actitud és fonamental tant per la seua influència en la tria que fem en parlar una determinada llengua, com per la seua capacitat de predir el comportament. De la possibilitat d'endevinar el comportament prové la seua utilitat en contextos immersos en un procés de normalització lingüística amb l'objectiu evident de canviar els usos socials de les llengües en competició. Com a mitjancer de la conducta, les actituds lingüístiques constitueixen excel·lents indicadors de canvis que o no són encara aparents o no han estat ben documentats (Woolard i Gahng, 1990). L'estudi de les actituds lin-

güístiques en un procés de normalització és, a més, essencial per comprendre els valors negatius que s'associen a les llengües minoritzades.

Fins fa unes dècades, la imatge social del valencià era prou negativa —evocava incultura, pagesia, i escassetat de recursos econòmics (Ros, 1984)—, la qual cosa contribuïa a la desafecció dels parlants i a l'extensió de la castellanització de la població valenciana. Amb la finalitat de frenar i intentar capgirar este procés, en gran part provocat per la imposició del castellà durant el franquisme, sense oblidar l'arribada massiva d'immigrants de zones castellanoparlants de la península i el procés d'urbanització i industrialització que es van donar al mateix període (Ninyoles, 1992), entrà en vigor la *Llei d' Ús i Ensenyament del Valencià* (LUEV) al 1983. La recent commemoració del vint-i-cinqué aniversari de la *Llei* posà en evidència, però, les seues mancances i el seu incompliment³. Tot i això, els resultats dels treballs sobre actituds lingüístiques portats a terme al llarg de la dècada dels 90 i principis del nou mil·lenni (Blas Arroyo, 1995; Gómez Molina, 1998; Casesnoves, 2001b) mostren sistemàticament la mateixa tendència: increment constant de l'associació del valencià amb valors positius. La imatge social del valencià, malgrat les deficiències en el desplegament de la LUEV, era molt més positiva que anys enrere arribant fins i tot a posar-se al mateix nivell que el castellà.

És de suposar que els recents canvis polítics i sobretot demogràfics de gran transcendència en la societat valenciana hauran afectat la percepció social del valencià i més concretament, el seu prestigi. A fi de descobrir-ho, l'any 2008 realitzarem un nou estudi sobre actituds lingüístiques seguint exactament la mateixa metodologia que 10 anys enrere (Casesnoves, 2001a). En este article presentem els principals resultats d'este treball que permetrà, per ser una rèplica de l'estudi de 1998, fer una comparació en temps real de les actituds lingüístiques. Esta és la manera més fiable d'observar els possibles canvis dels valors

³ Ho denunciaren, entre d'altres, el STEPV (Sindicat de Treballadors i Treballadores de l'Ensenyament del País Valencià) a la seua revista *Allioli* (monogràfic del setembre) i les entitats aplegades a la Mesa per l'Ensenyament en Valencià (amb l'informe 'Un Diagnòstic de la Llei d'Ús', igualment crític).

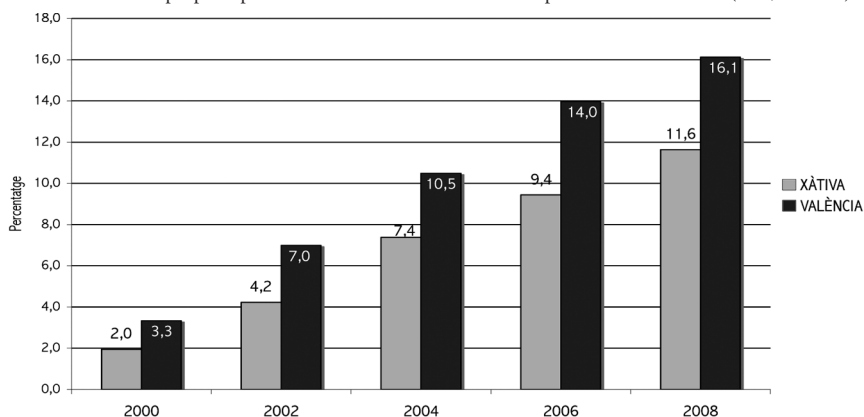
associats al valencià i al castellà i de predir les futures tendències en l'ús de les dues llengües en competició. Abans de presentar el nostre treball, però, ens endinsarem en l'explicació dels canvis socials i lingüístics de la societat valenciana.

2. CANVIS EN LA SOCIETAT VALENCIANA

El canvi demogràfic més important, l'arribada de fluxos migratoris de l'estranger, ha canviat dràsticament la configuració de la població valenciana (i de l'espanyola en general). L'estat espanyol ha deixat de ser un lloc d'emigració per convertir-se en un de receptor de població. Es tracta d'un canvi que es caracteritza tant per la seua rapidesa como per la seua brusquedat. Així, si en 1996 la població estrangera representava un exigü 1,4% de la població total, l'any 2006 ja eren vora el 10% i el 2008, un poc més de l'11%. Com a la resta de l'estat espanyol, les dues ciutats on es va portar a terme el nostre treball, Xàtiva (Costera) i València, la quantitat de persones estrangeres empadronades ha anat incrementant progressivament.

Gràfic 1. Població estrangera resident a les ciutats de Xàtiva i València

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Padró Municipal d'Habitants 2008 (IVE, en línia)

Políticament, el canvi el marca l'any 1995, punt d'inflexió en el sistema de partits del País Valencià en perdre l'esquerra el seu tradicional caràcter majoritari i en consolidar-se el Partit Popular, amb dues majories absolutes consecutives a partir de 1999 (Franch Ferrer i Martín Cubas, 2000). La dreta ja havia aconseguit la capital del País l'any 91 i a hores d'ara, com és ben sabut, continua governant amb una ampla majoria absoluta. Este canvi de poder va afectar immediatament la política lingüística i es començaren a prendre tot un seguit de mesures (retirada dels ajuts als mitjans escrits en valencià, deshomologació de les titulacions de filologia valenciana i catalana, obstrucció a les iniciatives culturals com els Premis Octubre i les Jornades de Sociolingüística a Alcoi, paralització en el ritme de creixement de l'ensenyament en valencià i els dèficits en relació amb el professorat competent en valencià, arraconament del Servei d'Investigació i Estudis Sociolingüístics i un llarg etc.) pròpies més aviat d'un pla de 'contraplanificació' que de planificació del valencià (Pradilla 2002, 2007).

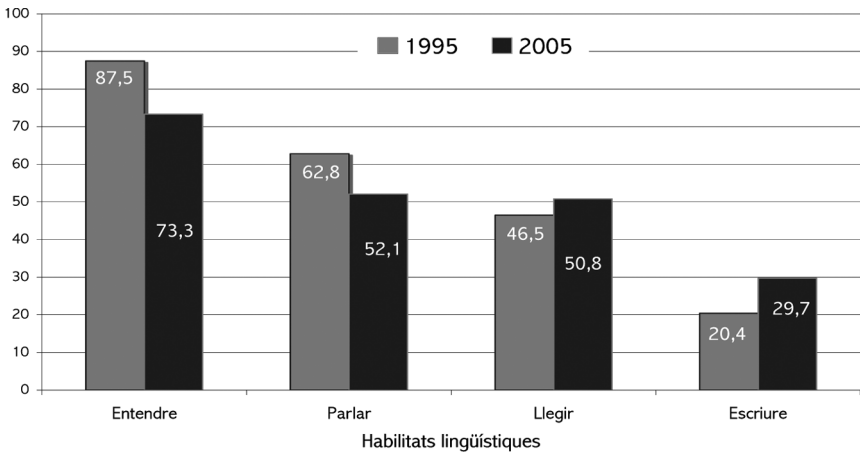
No cal oblidar a més que el molt honorable expresident Eduardo Zaplana (1995-2002) es va erigir el 1998 (l'any que es va fer el primer estudi) en el 'pacificador lingüístic' del mal anomenat conflicte lingüístic "amb el català" que comportà, l'any 2003, la creació de la nova autoritat lingüística, l'Acadèmia Valenciana de la Llengua encarregada des d'aleshores de determinar la normativa (vegeu Pradilla 2008 i Saragossà 2007 per una valoració).

Per veure ara d'analitzar els aspectes més lingüístics, d'allò que té a veure amb el coneixement i els usos del valencià, ens basarem en les darreres dades oficials disponibles i, específicament, en els resultats de les enquestes realitzades el 1995 i el 2005 pel Servei d'Investigació i Estudis Sociolingüístics (SIES) de la Generalitat Valenciana i que tenen com a àmbit d'estudi tot el País Valencià. Les dades referides a la ciutat de València provenen d'enquestes elaborades pel mateix organisme però en anys diferents, el 1993 i el 2006 (tota la informació es pot consultar a la seua pàgina web, http://www.edu.gva.es/polin/val/sies/sies_fonum.htm). Cal tenir molt en compte que en ambdós casos es tracta

de dades declarades, és a dir, en allò que diu la gent que sap i que parla, no de dades reals que només es podrien comprovar efectivament amb proves de competència molt més complicades i difícils de distribuir i amb l'observació directa i diària de la llengua que els individus diuen parlar.

Pel que fa al coneixement del valencià⁴ al conjunt del País Valencià, el gràfic 2 il·lustra perfectament que, tot i que augmenta notablement la població que diu saber llegir en valencià i sobretot escriure'l, disminuïx la que l'entén així com la que potencialment podria parlar-lo. L'any 2005, doncs, set de cada deu valencians entenia el valencià, la meitat el sabia parlar i llegir i només un quart de la població podia escriure'l.

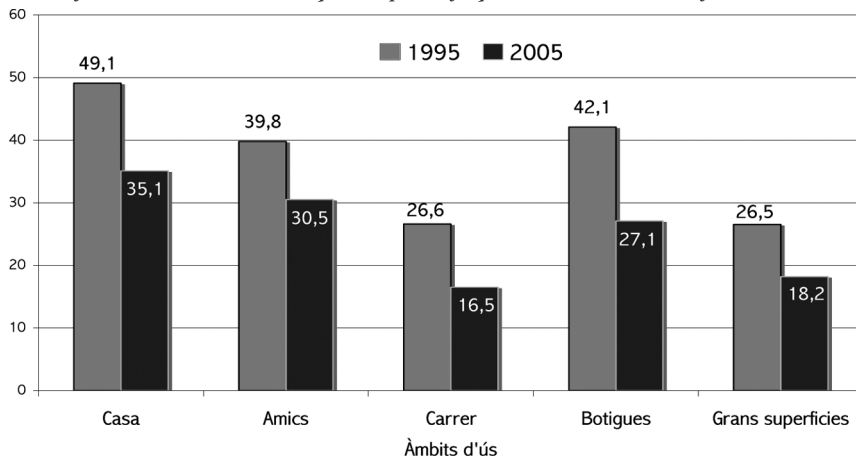
Gràfic 2. Població valenciana que diu entendre, parlar, llegir i escriure valencià

⁴ El coneixement del valencià es mesura en una escala de quatre graus: 'perfectament', 'bastant bé', 'un poc' i 'gens'. Els gràfics il·lustren un nivell mitjà-alt de competència, és a dir l'adició de les respostes 'perfectament' i 'bastant bé'.

Si ens fixem ara en els usos lingüístics⁵ (Gràfic 3), en allò que diu la gent que parla, resulta que també retrocedix molt i, especialment, a casa.

Gràfic 3. Població valenciana que diu parlar freqüentment valencià en diferent contexts

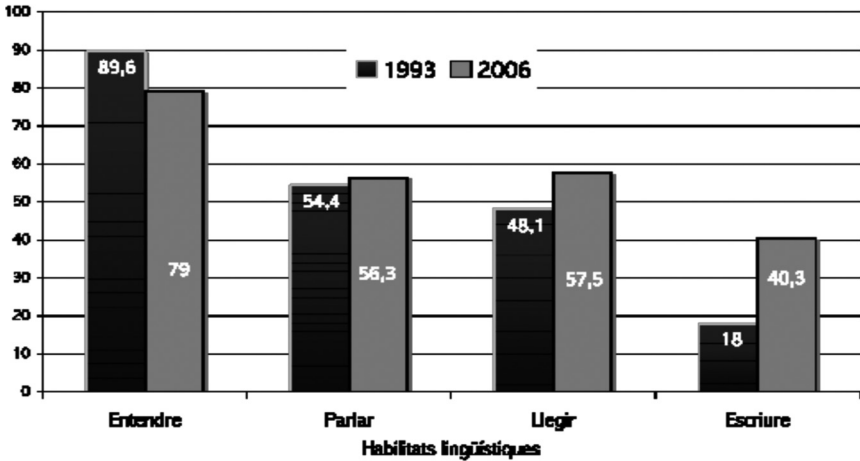

La caiguda de l'ús del valencià en el context familiar de gairebé 15 punts percentuals és un indicatiu clar de la pèrdua de vitalitat de la llengua al País Valencià, perquè l'adquisició de la llengua a la llar és clau en dos sentits principals: per una banda, assegura la transmissió intergeneracional de la llengua i, per un altra, influencia la tria de llengua que farem en altres àmbits i amb altra gent (serà doncs més probable que ens dirigim a una dependenta d'una botiga en valencià si hem après a parlar i parlem valencià a casa que si els nostres pares ens han pujat en castellà).

⁵ La freqüència d'ús del castellà i del valencià s'avalua en una escala de set graus els extrems de la qual representen l'ús exclusiu d'una i l'altra. Els gràfics mostren només l'ús predominant del valencià, és a dir, l'adició dels graus 'sempre' i 'generalment'. Per un altra banda, cal tenir en compte que les dades sobre els usos lingüístics no inclou la població resident en la zona castellanoparlant del País Valencià, és a dir, en les comarques del Racó d'Ademús, Alt Millars, Alt Palància, Serrans, Foia de Bunyol, Vall de Cofrents, Canal de Navarrés, Plana d'Utiel, Alt Vinalopó, Vinalopó Mitjà i Baix Segura.

Pel que fa a la ciutat de València, els resultats de les enquestes no mostren una pèrdua del coneixement del valencià tan notable com al conjunt del País Valencià, especialment perquè es manté més o menys estable la proporció de residents de la ciutat que diu que sap parlar-lo.

Gràfic 4. Població resident a la ciutat de València que diu entendre, parlar, llegir i escriure en valencià

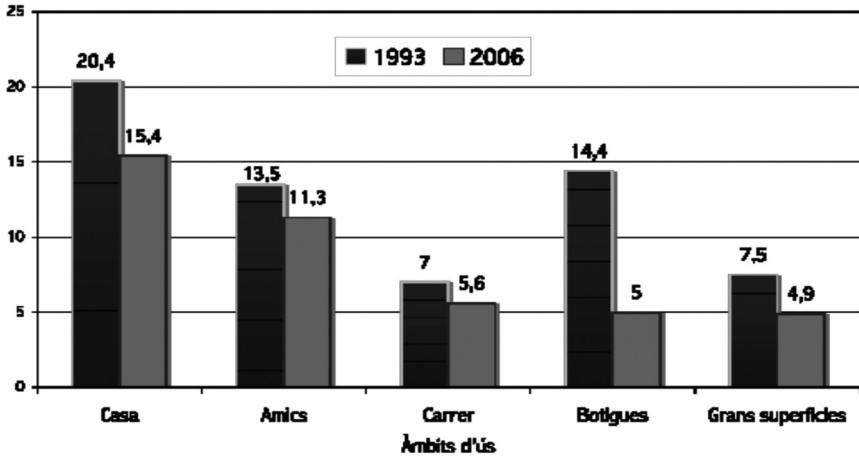

Ara bé, com passa al conjunt del País, disminueix la gent que parla valencià (Gràfic 5).

El retrocés de l'ús del valencià a la ciutat, tot i que es produïx en tots els contextos proposats, no ho fa de manera tan pronunciada com al conjunt del País Valencià. És lògic pensar que si els nivells són alts, la caiguda pot ser molt més acusada que si són baixos. El fet que els contextos on més es parlava valencià al 1995 tant al conjunt del territori com a la capital siguen els contextos on més ha retrocedit l'ús, a casa i a les botigues tradicionals, sosté esta interpretació.

Resumint, durant el període entre 1995 i 2005, l'increment espectacular d'estrangers al País Valencià no afecta el nivell d'alfabetització de la població

Gràfic 5. Població resident a la ciutat de València que diu parlar freqüentment valencià en diferents contextos

valenciana en general que segueix augmentant des que va entrar en vigor la *Llei d' Ús i Ensenyament del Valencià*. Descendix, però, tant el volum de població que entén i pot parlar valencià com el que el parla efectivament. Per poder esbrinar si este retrocés és el resultat de la incorporació d'esta població novin-guda ens caldria fer una anàlisi més acurada de les dades, que no realitzarem. Així i tot, podem suggerir, seguint els resultats d'un estudi sobre l'evolució del coneixement del valencià entre 1991 i 2001 (Casesnoves, 2005), que els canvis en la política lingüística valenciana han tingut i tenen efectes molt més devas-tadors sobre l'ús del valencià que no els canvis demogràfics.

3. CANVIS EN LES ACTITUDS LINGÜÍSTIQUES A VALÈNCIA

3.1. QUÈ SÓN LES ACTITUDS LINGÜÍSTIQUES?

Un dels problemes fonamentals que es planteja a l'hora d'estudiar les actituds lingüístiques és la seua relació amb el comportament observable. Perquè de fet, quan parlem d'actitud no ens referim a un fet que *puguem* apreciar sinó més bé a una mena d'estat mental i neuronal que predisposa a l'acció. Este tipus de relació entre actitud i comportament es correspon amb la concepció que proposa el corrent mentalista⁶: les actituds són constructes hipotètics situats en algun punt entre un estímul i una resposta observable a este estímul (Agheysi i Fishman, 1970). Un altra concepció, totalment diferent, és la proposada pel corrent conductista o behaviorista, per al qual l'actitud no és tan un constructe psicològic com un comportament ben observable. El principal desavantatge d'este corrent és que les actituds, si s'identifiquen amb els fets, òbviament no poden predir aquests.

3.2. COM PODEM ANALITZAR LES ACTITUDS LINGÜÍSTIQUES?

Seguint el corrent mentalista, més adient per l'estudi de l'ús de les llengües en poder preveure futurs comportaments, ens plantejem com podem estudiar les actituds si no són més que estats mentals. I en este punt rau l'èxit de tècnica del '*matched-guise*' o 'aparellament de veus disfressades' de Lambert (Lambert, Hodgson, Gardner i Fillenbaum, 1960), perquè, com no podia ser

⁶ Esta relació es troba implícita en la mateixa terminologia del terme, derivat de dues arrels: per una banda, del llatí 'aptitudo' (inclinació, predisposició) i, per un altra, via l'italià 'atto' (acció, comportament), 'actitud' significaria per tant 'predisposició a l'acció' (Deprez i Persoons 1987: 125).

d'una altra manera, ens permet accedir-hi indirectament. Esta tècnica consistix en fer escoltar una sèrie de veus enregistrades de diferents accents, estils o llengües (que actuarien com a estímuls) i en demanar als informants que ens diguen que pensen dels parlants que acaben d'oïr (resposta observable): si són més o menys intel·ligents, simpàtics, oberts, etc. Els informants, també anomenats 'jutges' perquè de fet estan avaluant les persones que han sentit, no saben, però, que en realitat es tracta sempre de la mateixa persona sota diferents aparences o aspectes (les diferents llengües o accents). Si sol·licitem que els 'jutges' avaluen la personalitat de les veus, però resulta que sempre és la mateixa persona, el que en realitat fan és jutjar tota una sèrie de valors i dimensions simbòliques associades a les llengües, i en essència, als grups socials que parlen estes llengües.

Esta tècnica, tot i la seua genialitat, no ha estat exempta de moltes i diverses crítiques (Bierbach, 1988; Blas Arroyo, 1999; Fasold, 1984; Hudson, 1980; Laur, 1994 i 2001; Solís, 2002), especialment per la seua artificialitat i per la interpretació que es fa dels resultats. Com tota tècnica de laboratori, de l'avançatge de controlar tots els estímuls que puguen interferir en l'avaluació de les varietats lingüístiques en resulta la descontextualització i l'aïllament d'unes veus que, a més, sempre lligen el mateix text (adaptat segons estils i parles). A més, els resultats de valorar la personalitat d'estes veus ratificarien uns estereotips que potser no existeixen realment, ja que l'informant jutja seguint un qüestionari construït per l'investigador.

Malgrat les crítiques, l'àmplia i existosa aplicació d'esta tècnica en múltiples contextos arran del món dona compte de la seua acceptació. A més, el seu ús ha contribuït a l'establiment de dos grups de trets, característiques o adjectius avaluats pels jutges: 'estatus' i 'solidaritat'. L'estatus d'una llengua fa referència a la posició social, econòmica i simbòlica associada a la persona que parla esta llengua. La solidaritat, en canvi, té relació amb el sentiment d'identitat i pertinença a un grup lingüístic.

3.3. QUÈ PENSEN ELS VALENCIANS SOBRE EL VALENCIÀ?

Distints autors han usat la tècnica d'aparellament de veus per estudiar les actituds lingüístiques a València des que va començar la democràcia. Això ens permet observar com han anat evolucionant per una banda i quin han sigut els efectes de la LUEV per una altra. Al primer estudi (Ros, 1984), que es va fer només engegar el procés de normalització, els joves valencians que actuaven com a jutges associaren la veu del castellà amb la intel·ligència, la cultura, l'urbanisme i un alt estatus social i professional, mentre que la del valencià es valorava millor en tots els trets relacionats amb la 'solidaritat' (simpàtic, graciós, obert, afectuós). Al segon treball (Blas Arroyo, 1995), a la meitat dels 90, es va veure que tot i que el castellà seguia sent la llengua d'estatus i prestigi social inqüestionable, el valencià començava a evocar també una imatge més positiva en este aspecte i el tercer i darrer estudi, a finals dels 90 (Gómez Molina, 1998), conclouïa que parlar valencià conferia un estatus social més alt que parlar castellà. Per tant, la política lingüística estava tenint efectes molt positius: el valencià, en menys de dues dècades, havia aconseguit forjar-se una imatge que no tenia res a veure amb la pagesia, la manca de cultura i d'educació, que evocava als anys 80. El treball que va realitzar l'autora que suscriu este article poc després contradiu estos resultats (Casesnoves, 2001a, 2001b; Casesnoves i Sankoff, 2004): els joves valencians no tenien tan clar que el valencià fóra la llengua de prestigi i, en tot cas, això depenia de les pròpies característiques socials, ideològiques i lingüístiques dels informants. Així, per exemple, els monolingües castellanoparlants i els que es definien políticament de dreta associaven indefectiblement el castellà amb l'estatus social, mentre que els valencianoparlants consideraven el català (no el valencià) la llengua de prestigi.

En el que seguix, presentem els resultats de l'estudi que vam portar a terme l'any acadèmic 2007-08 i que és una rèplica del treball que vam realitzar el 1998, amb la finalitat de copsar els efectes de tots els canvis sociodemogràfics i polítics de la darrera dècada.

4. METODOLOGIA

4.1. ELS JUTGES

L'any 1998 vaig comprar amb la participació de 180 estudiants, 59% de xiques i 40% de xics, procedents principalment de tres instituts de la ciutat de València (92%) però també d'un institut de Xàtiva (8%). L'elecció dels instituts a la capital no es va fer a l'atzar, sinó que es van escollir, a banda de pel seu règim (públic o privat-concertat) i per la possibilitat o no de seguir la línia en valencià (el curs 1997-98 només 12 centres de secundària d'un total de 99 tenien línia en valencià)⁷, per la seua localització en un dels 18 districtes de la ciutat classificats segons a) la classe social (seguint classificació de Ninyoles 1996), b) el percentatge de població immigrant i c) el nivell de coneixement del valencià segons el Padró Municipal de 1996 (dades disponibles a la pàgina web de l'Institut Valencià d'Estadística, <http://www.ive.es>). La taula següent mostra les característiques de cada institut d'acord amb estos criteris.

Taula 1. Tria dels centres de secundària de la ciutat de València basada en les característiques sociolingüístiques dels districtes i el tipus d'ensenyament ofert

Districtes	Característiques sociolingüístiques			Centre	Tipus	
	Immigració	Coneixement	Classe social		Caràcter	Programa
Pla del Real	Baix	Baix	Mitja-alta	Calasanz	Privat	—
Benimaclet	Alt	Mitjà	Mitjana	Ferrer i Guàrdia	Públic	PEV
Saïdia	Mitjà	Mitjà	Mitja-baixa	Benlliure	Públic	PEV

PEV indica la possibilitat de seguir la línia en valencià

⁷ Estos són els únics criteris que es van seguir a l'hora d'escollir el centre de secundària de Xàtiva, que fóra públic i que tinguera línia en valencià.

L'any 2008 vaig introduir dos canvis que afecten la mostra d'informants. Per una banda, atesa la notable pujada de població immigrada a la ciutat de València durant estos anys, a més de considerar els mateixos centres de l'any 1998, vaig afegir l'IES d'Orriols per la seua localització en el districte de València amb més percentatge de residents amb nacionalitat estrangera (18%). Per una altra banda, per analitzar amb més fiabilitat les diferències entre la capital i la resta de la província vaig incloure un nombre molt més alt d'estudiants de Xàtiva i, si el 1998 representaven només el 8% del total, l'any 2008 eren el 21%.

4.2. L'INSTRUMENT

Vam usar una variant de la tècnica d'aparellament de veus disfressades. En compte d'enregistrar sempre un mateix parlant vam optar per entrevistar sis locutors diferents (evitant així l'artificialitat inherent a la tècnica), tots ells homes entre els 20 i els 30 anys, i després vam emprar els talls on ens explicaven una recepta de cuina en la seua llengua materna (valencià, català o castellà).

La prova es va fer en hores lectives i vaig donar sempre les mateixes instruccions, demanant la col·laboració per a una investigació en Psicologia sobre la imatge que ens fem de les persones en escoltar la veu, com quan parlem amb un desconegut per telèfon.

El qüestionari que els estudiants havien d'omplir després d'escoltar cada tall consistia a avaluar la persona que acabaven de sentir en unes escales d'1 a 7 punts segons si li atribuïen en major o menor grau determinats trets de la personalitat i destreses socioprofessionals. Les diferents escales es van estandarditzar del 0 al 100 i després es van reagrupar, com es fa habitualment en els estudis d'este tipus, al voltant de dues dimensions: a) estatus, mesurat amb els trets intel·ligent-tonto (int), educat-grosser (edu), responsable-irresponsable (resp), refinat-bast (ref), credibilitat com a professor d'Universitat (prof), credibilitat

com a cap (cap) i habilitat per trobar un treball a la Unió Europea (UE); b) solidaritat, mesurat amb de confiança-fals (conf), simpàtic-antipàtic (simp) i identificació de l'informant amb el parlant (id).

En finalitzar esta prova, els vaig lliurar un altre qüestionari escrit que contenia fonamentalment preguntes de tipus sociodemogràfic, sobre el coneixement i usos del valencià i sobre la ideologia política. Esta informació és important perquè ens permet saber si les actituds lingüístiques són diferents segons determinades característiques demogràfiques, socials i ideològiques, com per exemple, si els nascuts al País Valencià consideren que el valencià té més prestigi que no els immigrants. Tot i el seu gran interès, ací només es presentaran els resultats generals i, per tant, no tindrem en compte tots estos factors.

4.3. ELS PARLANTS

Els estudiants van avaluar un total de 6 veus, exclosa la primera (la 7a) que no es va tenir en compte després perquè només pretenia familiaritzar els estudiants amb el tipus de treball demanat. Les veus representaven les varietats lingüístiques que es poden escoltar normalment a València classificades segons el tipus de registre usat.

Taula 2. Les varietats lingüístiques

	Castellà	Valencià	Català
Rafa	Estàndard		
Toni		Estàndard	
Jesús			Estàndard
Daniel	No estàndard		
Gabriel		No estàndard <i>Meridional</i>	
Edu		No estàndard <i>Apitxat</i>	

En resum, els estudiants van avaluar tres varietats estàndards procedents de tres parlants diferents (Rafa, Toni i Jesus per al castellà, valencià i català respectivament), dos varietats del valencià no estàndard, l'una típica de la ciutat (Edu), l'altra de la comarca de la Costera on està ubicada Xàtiva (Gabriel) i una varietat no estàndard del castellà (Daniel)⁸. Els resultats que presentaré seguidament es referixen exclusivament a les tres varietats estàndards: valencià, castellà i català.

4.4. ANÀLISI ESTADÍSTICA

L'anàlisi de les dades s'ha fet amb un paquet estadístic seguint dos procediments diferents. El primer procediment, que anomenaré *variació temporal*, és molt simple i consisteix a comparar les dades longitudinals: comparem les mitjanes obtingudes en les escales que mesuren el prestigi i la solidaritat de les varietats lingüístiques l'any 1998 amb les de l'any 2008 per observar com han evolucionat en deu anys. Que els valors no siguin iguals en els dos anys de comparació no vol dir però que siguin estadísticament diferents, perquè esta diferència pot estar causada pel pur atzar. Per assegurar-nos que es tracta efectivament de valors diferents realitzarem la prova estadística del t-test.

El segon procediment és un poc més complicat i fruit de la particular situació sociolingüística que viu el País Valencià. Una situació on conflueixen dos conflictes diferents i on concorren tres varietats lingüístiques (castellà, català i valencià) exigeix una comparació a tres bandes: la comparació de les mitjanes entre el valencià i el castellà, per una banda, i entre el català i el castellà per l'altra per donar compte del *conflicte lingüístic*, a més de comparar el valencià i el català i examinar així la percepció del *conflicte polític* entre les dues varie-

⁸ L'any 1998 van avaluar dues veus més que no hem inclòs en la taula procedents dels parlants Daniel i Gabriel però usant la segona llengua apresada, valencià (amb un fort accent castellà) i castellà (amb un fort accent valencià) respectivament.

tats geogràfiques. Estes anàlisis ens permetran veure com els joves estudiants posicionen i perceben unes varietats respecte de les altres, és a dir, l'*estructura de les actituds*.

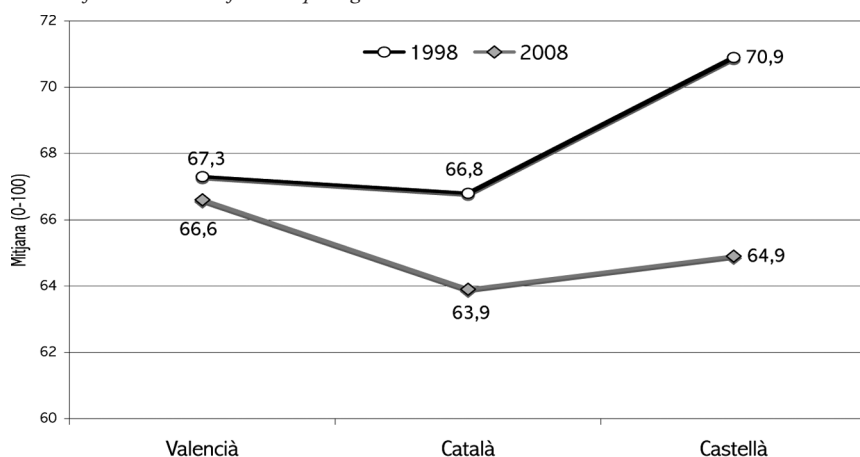
5. RESULTATS

Els resultats es presenten seguint els dos tipus d'anàlisi que hem comentat més amunt. A la comparació de les mitjanes d'una mateixa veu a través del temps (en 1998 i 2008) li segueix doncs la comparació de les mitjanes entre les veus en els dos anys d'estudi. Per fer una exposició més entenedora, ens referirem únicament als resultats de les proves estadístiques de les dues variables complexes que reagrupen tots els trets de l'estatus per una banda i els de la solidaritat per l'altra. Com que els detalls de totes estes proves es poden consultar a l'anex, ací ens limitarem a il·lustrar i comentar els principals resultats.

5.1. HAN CANVIAT LES ACTITUDES AMB EL TEMPS? COMPARACIÓ LONGITUDINAL

El gràfic 6 mostra el valors entre 0 i 100 de l'estatus del català, castellà i valencià en els dos anys d'estudi, 1998 i 2008. Com podem veure les mitjanes del valencià en els dos anys són molt semblants (66 i 67), així com les del català (64 i 67). En tots dos casos les mitjanes de l'any 2008 són més baixes, però la prova estadística ens assegura que la diferència entre els dos anys no és significativa. Sí que ho és, en canvi, la diferència entre les puntuacions que rep el castellà, ja que l'any 1998 era molt més alta (71) que no l'any 2008 (65).

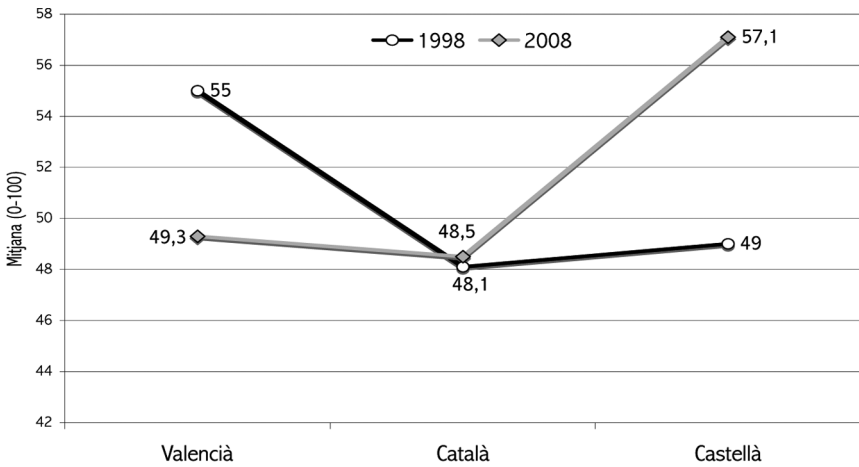
Gràfic 6. Valors mitjans del prestigi del valencià, el català i el castellà en 1998 i 2008

Resumint, l'any 2008 es valora menys l'estatus social que conferix el parlar una determinada varietat lingüística que deu anys enrere. Especialment significatiu és el cas del castellà, que cau sis punts. D'ací deriva que actualment els joves troben que tant de prestigi té un parlant de castellà estàndard com un de valencià estàndard.

En qüestió de *solidaritat*, la dimensió que avalua la identificació i el desig d'integració al grup lingüístic en qüestió, el gràfic 7 ací sota il·lustra perfectament com les línies que representen els anys s'hi encreuen. Això vol dir que l'evolució de la *solidaritat* segueix camins diferents segons la varietat. Efectivament, mentre que els valors del català es mantenen semblants (48), els del castellà han augmentat tant com han disminuït els del valencià: 8 punts positius i 6 de negatius respectivament. En tots dos casos les diferències en els valors són estadísticament significatives.

Gràfic 7. Valors mitjans de la solidaritat del valencià, el català i el castellà en 1998 i 2008

5.2. COM HAN CANVIAT LES ACTITUDS LINGÜÍSTIQUES? LA RELACIÓ ENTRE LES VEUS

Cal subratllar que este tipus de comparació és un poc més problemàtic, perquè en utilitzar una variant de la tècnica del *matched-guise* comparem veus procedents de diferents parlants i no dels mateixos, com es feia originalment. La principal raó que ens va portar a introduir canvis en la tècnica tradicional fou la dificultat de trobar un locutor que poguera parlar de forma natural en les sis varietats lingüístiques d'estudi. No obstant, el fet de poder comparar este tipus d'anàlisi en dos moments diferents ratifica d'alguna manera el nostre procediment.

La taula 3 resumix la relació entre les tres varietats lingüístiques segons el tipus de conflicte en cada dimensió, estatus i solidaritat, i en tots dos anys: 1998 i 2008. Castellà, català i valencià apareixen sota les abreviacions C, CAT i V respectivament. En negreta apareix la mitjana més alta de les dues varietats contraposades només si la diferència és estadísticament significativa. Quan les diferències són semblants apareix una ratlla.

Taula 3. La relació entre les varietats lingüístiques l'any 1998 i 2008

Dimensió	Any	Conflicte lingüístic		Conflicte polític	
		C vs.V	C vs. CAT	V vs. CAT	
Estatus	1998	C	C	---	
	2008	---	---	7.2.0.0.1	V
Solidaritat	1998	7.2.0.0.2	V	---	V
	2008	C	7.2.0.0.3	C	---

L'any 1998 la varietat amb un prestigi més alt era el castellà (tant en comparació amb el valencià com amb el català). El 2008, en canvi, el castellà ha deixat de detentar este prestigi que tenia per excel·lència i les úniques diferències importants apareixen quan es contrasten el valencià i el català.

Pel que fa a la dimensió de la solidaritat, l'any 1998 els estudiants s'identificaven més amb un valencianoparlant que no amb un castellanoparlant o un catalanoparlant. A més, la percepció de la relació entre valencianoparlants i catalanoparlants era bastant conflictiva i en general hi havia una forta tendència a establir fronteres entre uns i altres valorant molt més negativament el català. En una dècada això ha canviat completament. El 2008, els estudiants s'identifiquen sobretot amb els castellanoparlants i, a més, es desdibuixen les fronteres entre valencianoparlants i catalanoparlants (ja que les valoracions de les dues veus són molt semblants).

En síntesi, la percepció del castellà és el que més ha canviat en deu anys, atés que el seu prestigi disminueix però la seua posició com a llengua d'identificació augmenta notablement. El valencià no perd prestigi, però tampoc en guanya, cosa que deuria haver passat considerant que es troba en un procés de normalització. Per això mateix ens deuria preocupar el fet que el valencià haja perdut el seu espai com a llengua de referència i d'identitat. Finalment, la percepció del català no ha canviat (les mitjanes dels dos anys són molt semblants). Per tant, podem dir que durant el període que va des de finals dels anys 90 fins a la pri-

mera dècada del 2000, el valor de les llengües ha canviat, encara que només el d'aquelles que concorren diàriament a València, és a dir, el castellà i el valencià.

6. DISCUSSIÓ I CONCLUSIONS

La percepció de l'estatus i de la solidaritat del valencià i del castellà ha canviat de manera important amb el temps. L'estatus del valencià ha romàs estable, mentre que el prestigi associat al castellà està en declivi. Este resultat assenyalada dos fets diferents però complementaris: primer, el simptomàtic retrocés de la importància de la *norma* en el sentit de preceptes lingüístics que regulen el 'bon ús' d'una llengua i, segon, l'estabilització del paper del valencià en la societat.

Tenint en compte que el percentatge de valencianoparlants ha minvat notablement en una dècada (veure gràfic 3 més amunt), que la Generalitat Valenciana continua sense implantar el requisit lingüístic als seus funcionaris (llevat dels docents), que no s'avança en la valencianització de les administracions públiques ni dels mitjans de comunicació (Pons i Sorolla 2009), que no hi ha suficient oferta d'ensenyament en valencià, situació continuament denunciada pel Sindicat de Treballadors de l'Ensenyament del País Valencià (STEPV), que el nou Estatut d'Autonomia de l'any 2006 continua justificant la secessió lingüística a més de ser poc ambiciós i fins i tot regressiu en alguns aspectes (Teodoro 2008), en resulta, de tot plegat, un *statu quo* del valencià que sembla omplir unes funcions merament *protocol·làries* i molt limitades a complir (i ni això) els mínims que estableix la Llei.

També ha canviat radicalment la percepció dels dos conflictes lingüístics vigents a València. L'any 1998 els estudiants consideraven que parlar castellà era més prestigiós que parlar valencià (o català). Al mateix temps, el conflicte ideològic entre el valencià i el català era ben vigent i l'exasperació i confrontació d'aquells anys es reflectia en les actituds negatives que alguns d'estos joves manifestaven

contra tot allò que sonara ‘català’. Així i tot, el valencià seguia sent la llengua amb un valor més alt en la ‘solidaritat’, en la identitat, excepte per als immigrants.

Els resultats de l’estudi de l’any 2008 mostren que la dissolució del conflicte polític amb la varietat veïna, el català, s’ha resolt en detriment de la ‘solidaritat’ que comportava el valencià. En certa manera, doncs, la institucionalització del conflicte a través de l’Acadèmia Valenciana de la Llengua ha afavorit, almenys entre els joves, la pèrdua del valor d’identitat que tenia el valencià.

BIBLIOGRAFIA

- AGHEYISI, R. i FISHMAN, J.A. (1970): «Language Attitude Studies. A Brief Survey of Methodological Approaches», *Anthropological Linguistics* 12, p. 137-157.
- BIERBACH, C. (1988): «Les actituds lingüístiques», dins Bastardas, A. i Soler, J. (eds.), *Sociolingüística i llengua catalana*, Barcelona, Empúries.
- BLAS, J.L. (1995): «De nuevo el español y el catalán, juntos y en contraste. Estudio de actitudes lingüísticas», *Sintagma* 7, p. 29-41.
- BLAS, J.L. (1999): «Las actitudes hacia la variación intradialectal en la sociolingüística hispánica», *Estudios filológicos* 34, p. 47-72.
- CASESNOVES, R. (2001a): *Conflit lingüístique et conflit politique reflétés dans les attitudes et le comportement linguistique des jeunes lycéens de Valence* [Tesi doctoral inèdita], Montreal, Universitat de Montreal, Departament d’Antropologia.
- CASESNOVES, R. (2001b): «Las actitudes lingüísticas de los jóvenes estudiantes de secundaria de la ciudad de Valencia», dins Moreno, Ana I. i Colwell, V. (eds.), *Perspectivas Recientes sobre el Discurso. Actas del XIX Congreso Anual de la Asociación de Española de Lingüística Aplicada*, Lleó, Servicio de Publicaciones de la Universidad de León.
- CASESNOVES, R. (2005): «L’evolució del coneixement del valencià 1991-2001: una dècada de canvis socials, demogràfics i lingüístics» *Journal of Catalan*

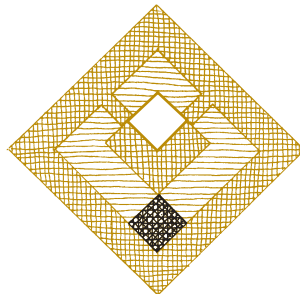
- Studies*, 1 (1), p. 32-51. [Disponible en <http://www.anglo-catalan.org/jocs/8/articles.html> (Recuperat 11-02-2010)].
- CASESNOVES, R. i SANKOFF, D. (2004): «The Valencian revival: why usage lags behind competence», *Language in Society* 33 (1), p. 1-31.
- DEPREZ, K. i PERSOONS Y. (1987): «Attitude», dins Ammon, U. i Dittmar, N. (eds.) *Sociolinguistics. An International Handbook of the Science of Language and Society*, Berlin, Walter de Gruyter.
- FASOLD, Ralph W. (1984): *The Sociolinguistics of Society*, Oxford, Basil Blackwell.
- FRANCH, V. i Martín, J. (2000): «Eleccions, partits i sistemes de partits a la Comunitat Valenciana» dins Ninyoles, R.L. (ed.), *La societat valenciana: estructura social i institucional*, Alzira, Bromera.
- GÓMEZ MOLINA, J.R. (1998): *Actitudes lingüísticas en una comunidad bilingüe y multilectal. Área metropolitana de Valencia*, Anejo XXVIII, Cuadernos de Filología, València, Universitat de València.
- HUDSON, R. A. (1980) *Sociolinguistics*, Cambridge, Cambridge University Press. Institut Valencià d'Estadística (en línia) <http://www.ive.es>
- LAMBERT, Wallace E. (1986): «Conflictes interètnics i bilingüisme», *Treballs de Sociolingüística Catalana* 6, p. 11-19.
- LAMBERT, WALLACE E., HODGSON, R. C., GARDNER, R.C. i FILLENBAUM S. (1960): «Evaluational Reactions to Spoken Languages», *Journal of Abnormal and Social Psychology* 60, p. 44-51.
- LAUR, E. (1994): «A la recherche d'une notion perdue: les attitudes linguistiques à la québécoise...», *Culture XIV* (2), p. 73-84.
- LAUR, E. (2001): *Perceptions linguistiques à Montréal* [Tesi doctoral inèdita], Montreal, Universitat de Montreal, Departament d'Antropologia.
- NINYOLES, R.L. (1992): «Sociologia de la lengua», dins García Ferrando, M. (ed.), *La Sociedad Valenciana de los 90*, València, Alfons el Magnànim-Generalitat Valenciana.
- NINYOLES, R.L. (1996): *Sociologia de la ciutat de València*, Alzira, Germania.

- PONS, E. i SOROLLA, N. (2009): *Informe sobre la situació de la llengua catalana (2005-2007)*, Barcelona, Observatori de la llengua catalana.
- PRADILLA, M.A. (2002): «La política lingüística contemporània al País Valencià», *Treballs de Sociolingüística Catalana* 16, p. 101-119.
- PRADILLA, M.A. (2007): «La política lingüística contemporània o la deriva substitutòria de l'idioma valencià», dins Forcadell, J. i Isabel, F. (eds.), *A Alacant, en valencià. Observatori de la llengua (2003/2005)*, Alacant, Publicacions de la Universitat d'Alacant.
- PRADILLA, M.A. (2008): *La tribu valenciana*, Benicarló, Onada edicions.
- ROS, M. (1984): «Speech attitudes to speakers of language varieties in a bilingual situation», *International Journal of the Sociology of Language* 47, p. 73-90.
- SARAGOSSÀ, A. (2007): *Reivindicació del valencià. Una contribució*, València, Tarbarca Llibres.
- Servei d'Investigació i Estudis Sociolingüístics, Generalitat Valenciana, (http://www.edu.gva.es/polin/val/sies/sies_fonum.htm) (Recuperat 11-02-2010).
- SOLÍS, M. E. (2002) «L'aparellament de veus disfressades: una prova clàssica en el mesurament formal de les actituds lingüístiques», *Noves SL. Revista de Sociolingüística* [Revista electrònica. Enllaç a l'article: http://www6.gencat.cat/llengcat/noves/hm02estiu/metodologia/solis1_5.htm].
- TEODORO, M. (2008): «La llengua a l'Estatut valencià: comentaris a les disposicions lingüístiques del nou Estatut valencià», *Revista de Llengua i Dret* 49, p. 125-142.
- WILLIAMS, F. (1973): «Some research notes on dialect attitudes and stereotypes», dins Shuy, R. W. i Fasold, R. W. (eds.) *Language Attitudes: Currents Trends and Prospects*, Washington, Georgetown University Press.
- WOOLARD, K. i Gahng, Tae-J. (1990): «Changing language policies and attitudes in autonomous Catalonia», *Language in Society* 19, p. 311-330.

ANNEX

En este apartat estan recollides les proves estadístiques que ens informen de la probabilitat que existix que la diferència entre dos mitjanes o valors siga producte de l'atzar. Si p és menor de 0.05 hi ha 1 probabilitat entre 100 que siga fruit d'una casualitat i si ho és de 0.001, 1 de cada mil podria ser per atzar. Quan p té un valor més gran que 0.05 es considera que la prova estadística no és significativa. En primer lloc, es mostren les proves per la *variació temporal* de les actituds envers el valencià, el castellà i el català (comparant les valoracions de 1998 i 2008) i, en segon lloc, les proves per la *relació* entre les tres varietats lingüístiques (comparant el valencià amb el castellà, el valencià amb el català i el castellà amb el català, en 1998 i en 2008).

Les variables són els trets de la personalitat que els estudiants van avaluar en escoltar cadascuna de les gravacions. La variable 'Estatus' reagrupa les valoracions entre 0 i 100 dels ítems intel·ligent (Int), educat (Edu), refinat (Ref), responsable (Rsp), probabilitat que siga Professor d'Universitat (Pro), que siga el Cap d'una empresa (Cap) i de trobar un treball a la Unió Europea (UE). La variable 'Solidaritat' reagrupa els ítems graciós (Gr), de confiança (Conf) i grau d'identificació amb el parlant (Id). En negreta apareixen els valors més alts quan la diferència és estadísticament significativa.

ANNEX 1. VARIACIÓ TEMPORAL

Taula 1. Comparació temporal de l'estatus del valencià, el català i el castellà

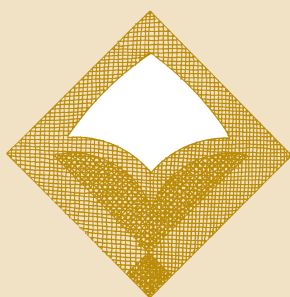
Variables	1998			2008			P ^b
	Nombre	Mitjana	DE ^a	Nombre	Mitjana	DE	
Valencià estàndard							
Estatus	177	67.3	12.8	316	66.6	13.7	n.s.
Int	179	74.0	19.1	318	70.7	20.5	n.s.
Edu	179	76.4	17.6	318	74.8	19.2	n.s.
Ref	178	68.4	18.7	317	68.1	18.9	n.s.
Rsp	178	71.1	19.5	318	70.4	18.5	n.s.
Pro	180	58.9	23.9	320	59.8	24.9	n.s.
Cap	179	53.8	21.0	318	58.8	24.3	.02
UE	179	68.3	21.9	318	62.9	22.9	.01
Català estàndard							
Estatus	178	66.8	14.6	314	63.9	15.2	n.s.
Int	180	73.7	20.8	320	67.4	19.9	.00
Edu	180	74.5	20.1	320	70.7	20.0	.04
Ref	179	63.7	20.8	320	63.7	20.9	n.s.
Rsp	179	68.5	18.9	319	65.7	20.7	n.s.
Pro	180	64.0	24.2	318	62.5	24.5	n.s.
Cap	180	56.4	23.9	318	60.4	24.1	n.s.
UE	180	65.9	25.6	319	56.6	25.7	.00
Castellà estàndard							
Estatus	176	70.9	12.8	317	64.9	13.7	.00
Int	179	75.8	19.5	320	70.7	21.1	.01
Edu	179	78.1	19.1	320	72.0	18.7	.00
Ref	178	71.7	17.3	319	63.4	20.1	.00
Rsp	179	75.9	18.4	320	68.7	17.9	.00
Pro	179	58.9	23.9	321	56.5	25.3	n.s.
Cap	179	53.8	21.0	319	58.1	24.3	n.s.
UE	177	68.3	21.9	318	65.5	22.6	.00

^aDE = desviació estàndard; ^bn.s. = no significatiu.

Taula 2. Comparació temporal de la solidaritat del valencià, el català i el castellà

Variables	1998			2008			p ^a
	N	Mitjana	DE	N	Mitjana	DE	
Valencià estàndard							
Solidaritat	178	55.0	15.8	316	49.3	15.9	.00
Conf	178	63.3	18.5	317	58,1	18,6	.00
Gr	179	43.2	20.0	318	37.2	19.0	.00
Id	180	58.8	29.0	317	52.5	29.1	.02
Català estàndard							
Solidaritat	179	48.1	19.7	315	48.5	18.3	n.s.
Conf	179	57.5	21.2	317	58.6	20.5	n.s.
Gr	179	37.1	21.6	320	39.7	20.5	n.s.
Id	180	49.3	34.4	318	46.3	31.8	n.s.
Variables	1998			2008			p ^a
	N	Mitjana	DE	N	Mitjana	DE	
Castellà estàndard							
Solidaritat	176	49.0	20.5	318	57.1	14.8	.00
Conf	179	58.7	21.2	317	62.9	17.1	.03
Gr	180	37.3	22.3	320	50.3	18.3	.00
Id	180	51.1	33.0	318	58.3	27.7	.01

^aDE = desviació estàndard; ^bn.s. = no significatiu.

ANNEX 2. RELACIÓ ENTRE VARIETATS

Taula 3. Comparació entre el valencià i el castellà en 1998 i en 2008

Variables	1998			2008		
	Mitjana Valencià	Mitjana Castellà	p	Mitjana Valencià	Mitjana Castellà	p ^a
8.0.0.0.0.1 Estatus	67.3	71.0	.00	66.5	65.0	n.s.
Int	74.0	75.7	n.s.	70.7	70.8	n.s.
Edu	76.4	78.2	n.s.	74.8	72.0	.04
Ref	71.1	76.0	.00	70.4	68.6	n.s.
Rsp	68.4	71.7	.02	68.0	63.3	.00
Pro	58.7	56.1	.03	59.8	56.6	n.s.
Cap	53.7	60.1	.00	58.8	58.2	n.s.
UE	68.8	78.4	.00	62.8	65.8	n.s.
Solidaritat	55.1	48.8	.00	49.2	57.3	.00
Conf	63.3	58.4	.01	58.1	63.1	.00
Gr	43.3	37.3	.00	37.2	50.5	.00
Id	58.9	51.1	.03	52.4	58.2	.00

^a n.s. = no significatiu

Table 4. Comparació entre el català i el castellà en 1998 i en 2008

Variables	1998			2008		
	Mitjana Català	Mitjana Castellà	p	Mitjana Català	Mitjana Castellà	P ^a
8.0.0.0.0.2 Estatus	66.9	71.0	.00	63.9	64.8	.n.s.
Int	73.7	75.7	n.s.	67.3	70.8	.02
Edu	74.7	78.2	n.s.	70.6	72.0	n.s.
Ref	68.6	76.0	.00	65.7	68.6	.02
Rsp	63.7	71.7	.00	63.8	63.3	n.s.
Pro	64.0	56.1	.00	62.5	56.6	.00
Cap	56.6	60.1	n.s.	60.3	58.2	n.s.
UE	66.0	78.4	.00	56.7	65.8	.00
Solidaritat	48.9	48.8	n.s.	48.4	57.3	.00
Conf	57.3	58.4	n.s.	58.7	63.1	.00
Gr	37.1	37.3	n.s.	39.7	50.5	.00
Id	49.3	51.1	n.s.	46.1	58.2	.00

^a n.s. = no significatiu

Taula 5. Comparació entre el valencià i el català en 1998 i en 2008

Variables	1998			2008		
	Mitjana Valencià	Mitjana Català	P	Mitjana Valencià	Mitjana Català	P ^a
8.0.0.0.0.3 Estatus	67.4	66.9	n.s.	66.5	63.8	.00
Int	74.0	73.7	n.s.	70.7	67.3	.02
Edu	76.4	74.5	n.s.	74.8	70.6	.00
Ref	71.0	68.6	n.s.	70.4	65.7	.00
Rsp	68.6	63.7	.01	68.0	63.8	.00
Pro	58.9	64.0	.01	59.8	62.5	n.s.
Cap	53.8	56.6	n.s.	58.8	60.3	n.s.
UE	68.3	66.0	n.s.	62.8	56.7	.00
Solidaritat	55.0	48.1	.00	49.2	48.4	n.s.
Conf	63.2	57.3	.00	58.1	58.7	n.s.
Gr	43.2	37.1	.00	37.2	39.7	n.s.
Id	58.8	49.3	.00	52.7	46.1	.00

^a n.s. = no significatiu

